

KRONIKA, JUBILIEJAI

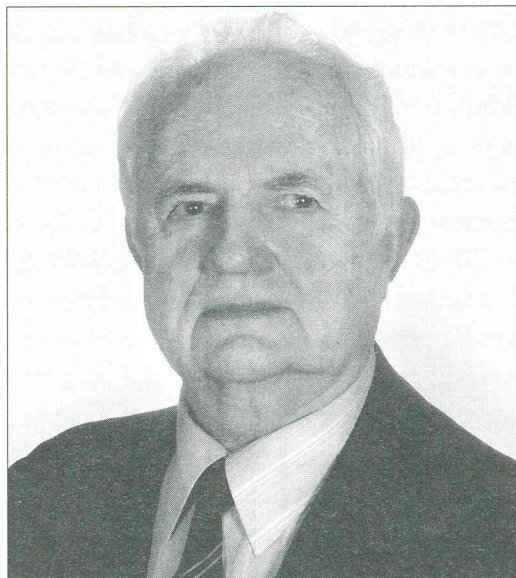
JONUI STANKUI – 70

2007 m. kovo 8 d. Jonui Stankui sukako septyniasdešimt. Garbingo jubiliejaus proga Lietuvos archeologijos draugijos suvažiavimo metu Lietuvos archeologai išrinko jį draugijos garbės nariu. Kaip ilgametį Lietuvos istorijos instituto Archeologijos skyriaus darbuotoją sveikiname jubiliejaus ir garbingo vardo suteikimo proga.

Jonas Stankus gimė Vileišių k., Pamockės sen., Kuršėnų valsč. (dabar Raudėnų sen., Šiaulių r.) pasiturinčių ūkininkų šeimoje. Tėvai papildomai vertėsi daržininkyste, todėl jaunystėje Jonui, matyt, neretai teko padėti tėvams ūkyje. Nelengvas darbas daržuose grūdino organizmą ir ištvermę. Baigęs Dirvonėnų septynmetę mokyklą, nuo 1953 iki 1957 m. mokėsi Šiaulių pedagoginėje mokykloje. Ją baigęs, nuo 1957 iki 1960 m. dirbo toje pačioje Dirvonėnų septynmetėje mokykloje V–VII klasių mokytoju. Tuo metu jau susiformavo pagrindiniai jubilieato charakterio bruožai: reiklumas sau ir kitiems, vadovavimo ir darbų organizavimo sugebėjimai, rimtas požiūris į darbą, pedagogo darbo įgūdžiai.

1958 m. Jonas Stankus pradeda studijuoti istoriją Vilniaus universiteto Istorijos-filologijos fakulteto neakivaizdiniame skyriuje. Nuo 1960 m. istorijos studijas tęsė šio universiteto stacionare. 1964 m. baigė Vilniaus universitetą ir paskiriamas dirbti į Kretingos kraštotyros muziejų (dirbo 1964–1965 m.). Tuo pat metu dirbo istorijos mokytoju Kretingos 1-oje vidurinėje ir Palangos vidurinėje vakarinėje mokyklose. 1965 m. perkeliamas dirbti į Istorijos-etnografijos muziejų Vilniuje (dabar Lietuvos nacionalinis muziejus). 1965–1967 m. dirbo Numizmatikos skyriaus vedėju.

Dirbdamas muziejuose J. Stankus pradeda do-

mėtis archeologija ir kai kurių techninių mokslų metodų (metalografijos) taikymu archeologijoje. Norėdamas gilinti žinias šiose srityse, 1967 m. pabaigoje J. Stankus įstoja į Mokslų akademijos Istorijos instituto archeologijos specialybės aspirantūrą. Mokslinio darbo kryptis – archeologinių geležies dirbinių tyrinėjimas, siekiant nustatyti jų gamybos būdus, raidą amžių bėgyje, taip pat naudoto metalo struktūrą bei kokybę (metalografijos metodo taikymo pagrindu). Lietuvos archeologijoje tai buvo novatoriška tema. Reikėjo atlikti įvairiausias analizes, įsigyti tuo metu retos įrangos.

1970 m. pabaigoje baigė aspirantūrą, parengęs darbą „Geležies dirbinių gamybos technologijos istorija Lietuvoje II–XIII amžiais“. Po aspirantūros J. Stankus paliekamas dirbti Istorijos instituto Archeologijos skyriuje jaunesniu moksliniu bendradarbiu. Minėto darbo pagrindu

1971 m. apgina kandidatinę disertaciją, už kurią jam suteiktas istorijos mokslų kandidato laipsnis (1993 m. nostrifikuotas, suteikiant hum. m. dr. laipsnį). Tuo pačiu metu prie Archeologijos skyriaus pradama kurti metalų tyrimų laboratorija. Su Jonu Stankumi ypač artimai pradeda bendradarbiauti spalvotųjų metalų tyrimais užsiimantis Algimantas Merkevičius. 1974 m. J. Stankus išrenkamas vyresniuoju moksliniu bendradarbiu ir skiriamas archeologinių ūkiskaitinių tyrinėjimų grupės vadovu, kuriai vadovavo iki panaikinant grupę 1993 m. Istorijos instituto kieme esančiame ūkiniame pastatelyje (T. Kosciuškos g. 30) įkuria laboratoriją ir darbo kambarius.

J. Stankaus darbas Istorijos institute vyko 2 kryptimis: pirma – toliau buvo tęsiami archeologinių geležies dirbinių (XIV–XVI a. laikotarpio) iš įvairių Lietuvos regionų metalografiniai tyrinėjimai bei geležies gamybos Lietuvoje problema; antra – ūkiskaitiniai archeologinių paminklų tyrinėjimai ir jų metu sukauptos medžiagos publikavimas. Laikui bėgant ūkiskaitinė tyrimų grupė išsiplėtė, joje, be J. Stankaus ir A. Merkevičiaus, dirbo A. Varnas ir I. Vaškevičiūtė. Šių tyrimų specifika neleido visiškai atsidėti vien tik moksliniam darbui. Užsakymai vijo vienas kitą. Neretai reikėdavo tirti paminklus, kurie turėjo nedaug bendra su nagrinėjama tema, o kartais net visai nesisiejo su archeologija.

Ilgamečių tyrinėjimų rezultatai apibendrinti daugiau nei 100 mokslinių, mokslo populiarinimo, enciklopedinio pobūdžio J. Stankaus straipsnių, paskelbtų Lietuvos ir užsienio (Danijos, Estijos, Slovakijos, Švedijos, Rusijos) leidinių. Parengtos dvi monografijos – „Geležies apdirbimas ir panaudojimas Lietuvoje II–XVI amžiais“ (1977 m. deponuota), „Bandužių kapinynas“ (1995 m.).

Minėtų tyrinėjimų pagrindu parengti ir skaityti pranešimai mokslinėse konferencijose Lietuvoje ir užsienyje (Estijoje, Latvijoje, Slovakijoje, Švedijoje, Rusijoje).

Dar jaunystėje įgyti pedagoginiai sugebėjimai lėmė dar vieną J. Stankaus veiklos sritį. Jam nesvetimas pedagoginis darbas. J. Stankus Vilniaus pedagoginio ir Vilniaus universitetų studentams kartais dėstė specialiuosius kursus istorijos, geležies bei įvairių geležies dirbinių gamybos būdų raidos istorijos klausimais. Daugiau nei dešimtmetį vadovavo Vilniaus pedagoginio universiteto studentams archeologinių tyrinėjimų (praktikų) metu.

Daug laiko ir energijos skyrė archeologinės medžiagos kaupimui. Į ketvirtą dešimtį įkopė lauko tyrinėjimų patirtis. Archeologinių ekspedicijų metu J. Stankus ištyrė, išžvalgė per 40 archeologinių objektų – senovinių gyvenviečių, kapinynų, pilkapių įvairiuose Lietuvos regionuose, Kauno, Merkinės, Telšių, Joniškio, Trakų, Vilniaus senamiesčiuose. Iš kai kurių tyrinėtų svarbesnių paminklų – Bandužių (Klaipėdos m.), Genčių II, Kurmaičių–Pajuodupio (Kretingos r.), Kairėnėlių (Radviliško r.), Pailgočio (Šilalės r.) kapinynų, Pribitkos (Plungės r.) pilkapių sukaupta medžiaga paskelbta Lietuvos archeologijos leidiniuose. Pastaruoju metu J. Stankus nepaleido kastuvo iš rankų ir toliau aktyviai dalyvauja tyrimų darbe.

Visada stebino J. Stankaus organizaciniai sugebėjimai. Ypač tai atsiskleidžia ekspedicijų metu. Jam jokių problemų nekelia ekspedicijų vagonėlių pertempimas ar ekspedicijos bazės įkūrimas, labai greitai randa bendrą kalbą su vietos valdžia ar žemių savininkais. Lankydamasis J. Stankaus ekspedicijose pirmiausia atkreipdavau dėmesį į bazės įrangą. Viskas čia sutvarkyta, įrankiai suremontuoti, kastuvai pagalasti. Net ir sunkiais sovietinės ekonomikos metais J. Stankus suorganizuodavo nepriekaištingą maisto tiekimą, greitai rasdavo kaimo jaunuomenės kasimo darbams.

Dar viena teigiama savybė yra ta, kad J. Stankus niekada nepasiduodavo smulkioms archeologų intrigoms, visada sugebėdavo išlikti jų nuošalyje. Kaip gerą organizatorių jį skirdavo ar rinkdavo įvairioms administracinėms pareigoms. Visada rimtas, solidus jis suteikdavo pasitikėjimo. Nors dabar gal

ir nėra populiaru, bet J. Stankus kurį laiką buvo Istorijos instituto partijos sekretorius, tačiau ir šiame poste jis išliko žmogumi, gal net ir daugiau. Dar ir šiandien prisimenu J. Stankaus kaip partijos sekretoriaus suorganizuotą Istorijos instituto darbuotojų išvyką po Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemes. Autobusu buvo pervažiuota Baltarusija, Ukraina, pasiekta Chotino pilis. Visur laukė ekskursijų

vadovai, gera nakvynė ir sočios vakarienės. Man, tuo metu jaunam Istorijos instituto darbuotojui, tai padarė labai didelį įspūdį ir buvo gera lietuviško patriotiškumo mokykla.

Taigi dar kartą sveikindamas norėčiau viso Lietuvos istorijos instituto darbuotojų vardu palinkėti tokios pat nesenkančios energijos, sveikatos, kūrybinės sėkmės ir atradimų džiaugsmo.

Valdemaras Šimėnas

JONO STANKAUS BIBLIOGRAFIJA

1966

1. Naujas lobis // Švyturys. 1966, Nr. 11, p. 28.

1970

2. Geležies dirbinių gamybos Lietuvoje V–VIII amžiais technologija // Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbai. Serija A. 1970. T. 3(34), p. 57–75.

3. Geležinių įrankių gamybos technologija IX–XIII amžiais // Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbai. Serija A. 1970. T. 1(32), p. 113–133.

4. Kalavijų ir ietigalių gamybos technologija Lietuvoje IX–XIII amžiais // Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbai. Serija A. 1970. T. 2(33), p. 113–130.

5. История технологии производства железных изделий на территории Литвы в II–XIII вв. (по данным металлографических исследований железных изделий из археологических памятников Литовской ССР): Автореф. канд. дисс. Вильнюс, 1971, 32 с.

1971

6. Seniausi geležiniai dirbiniai // Mokslas ir technika, 1971, Nr. 10, p. 50.

7. История производства железных изделий на территории Литвы во II–XIII вв. // Тезисы докладов на секциях посвященных итогам полевых исследований 1971 г. Москва, 1972, с. 134.

1972

8. Geležies dirbinių gamybos Lietuvoje II–IV amžiais technologija // Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbai. Serija A. 1972. T. 4(41), p. 85–100.

1973

9. Kada Lietuvoje atsirado geležis? // Mokslas ir gyvenimas. 1973, Nr. 10, p. 50–51.

10. Мерквявичюс А., Станкус Й. Раскопки городища Эжете // Археологические открытия 1972 года. Москва, 1973, с. 376–377.

1974

11. Daugudis V., Stankus J. Sauginių (Šiaulių raj.) piliakalnis // Archeologiniai ir etnografiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1972 ir 1973 metais. Vilnius, 1974, p. 10–14.

12. Geležies dirbinių gamybos raida Lietuvoje // Lietuvos istorijos metraštis. 1973 metai. Vilnius, 1974, p. 5–20.

13. Rumšiškių kapinyno XIV–XVI a. geležies dirbinių metalografinė analizė // Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbai. Serija A. 1974. T. 2(47), p. 63–72.

14. Даугудис В., Станкус Й. Раскопки городища Саугиняй // Археологические открытия 1973 года. Москва, 1974, с. 388–389.

15. Мерквявичюс А., Станкус Й. Раскопки могильника в дер. Саугиняй // Археологические открытия 1973 года. Москва, 1974, с. 391.